

Особливості використання інтерактивних методів під час вивчення географії в 9 класі

Данильченко О. С., Жакунець Н. М.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

У наш час освітній процес переживає складний і водночас цікавий період реформування. У сучасній школі відбувається системне оновлення змісту та перехід до нової структури навчання, спрямованої на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів. Розв'язання цих актуальних проблем можливо лише на основі широкого запровадження нових педагогічних методів, спрямованих на всебічний розвиток дитини. Саме такими, на нашу думку, являються інтерактивні методи навчання, які допомагають учням оволодіти певними навичками: мислити, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і концепції, шукати потрібну інформацію, інтерпретувати її і застосовувати в конкретних умовах. Усе це зумовлює поглиблене вивчення застосування інтерактивних методів у школі та обумовлює актуальність теми дослідження.

Мета статті полягає в аналізі використання інтерактивних методів під час вивчення курсу «Географія: Україна і світове господарство» та встановленні ефективності їх застосування. Об'єкт дослідження – інтерактивні методи, а предмет – методичні особливості використання інтерактивних методів під час вивчення географії в 9 класі.

На сьогодні найбільш ефективними під час навчання в школі є інтерактивні методи навчання, які використовуються з метою: створення психологічно комфортних умов навчання, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальне зростання; забезпечення можливості індивідуального сприйняття навчальної інформації; створення умов для інтенсивного обдумування особистого досвіду та його співвіднесення з досвідом інших; залучення учнів до активного усвідомлення нової інформації,

розвиток навичок рефлексії; формування навичок діалогового спілкування, критичного мислення і самостійної поведінки [2].

Вивченням географії у 9 класі завершується географічна освіта учнів в основній школі на базовому рівні. Провідною метою цього курсу є формування знань про тенденції розвитку національного та світового господарства й визначення місця України в сучасному світі [1].

У 9 класі учні активні, оперують знаннями з географії, які можна використовувати під час застосування інтерактивних методів на уроках, мають досвід роботи в групах, тому можливе використовувати як простих так і більш складних інтерактивних методів навчання: «Аналіз ситуації», «Громадські слухання», «Два-чотири – всі разом», «Розігрування ситуації за ролями», «Дискусія», «Неперервна шкала думок», «Мозковий штурм», «Дерево рішень», «Навчаючи – учусь», «Ажурна пилка», «Метод Прес», «Займи позицію», «Коло ідей» та інші. Використання інтерактивних методів у 9 класі доцільне на будь якому етапі уроку.

Для встановлення ефективності використання інтерактивних методів з метою підвищення якості знань учнів нами було обрано розділ III «Вторинний сектор господарства» та розділ IV «Третинний сектор господарства». Опрацювавши навчальну програму «Географія: Україна і світове господарство» стало зрозуміло, що ці два розділи якнайкраще підходять для дослідження.

При вивченні розділу III «Вторинний сектор господарства» були використані традиційні методи навчання, а при вивченні розділу IV «Третинний сектор господарства» на кожному уроці використовувались інтерактивні методи: «Громадські слухання», «Розігрування ситуації за ролями», «Дискусія», «Неперервна шкала думок», «Акваріум», «Займи позицію», «Аналіз ситуації» та інші.

Так, під час вивчення теми «Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їх переваги й недоліки» на етапі уроку «узагальнення і систематизації знань» використано інтерактивний метод «Ажурна пилка». Учні об'єднувалися у три групи так, щоб

у кожній групі був експерт з певного виду транспорту. Кожен з учнів отримав таблицю (табл.1), яку він повинен заповнити під час вивчення нового матеріалу.

Таблиця 1

Види транспорту, їх переваги та недоліки

Вид транспорту	Середня швидкість, км/год	Переваги	Недоліки	Вид перевезення	Примітка
Залізничний					
Автомобільний					
Річковий					
Морський					
Трубопровідний					
Повітряний					

Експерт з певного виду транспорту (що отримав завдання на передодні) надає групі інформацію. За командою учителя експерти переходять до інших груп, надають учням свою інформацію і отримують нову (заповнюють таблицю). Так продовжувалось, доки експерти не повернулися до своєї групи. У результаті всі учні опрацювали матеріал уроку.

При вивченні теми «Транспорт України. Залізничний транспорт – основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України» на етапі уроку «вивчення нового матеріалу» використано інтерактивний метод «Громадські слухання» на тему «Якість пасажирських перевезень по маршруту Конотоп-Мельня та стан зупинок на території Присеймівської сільської ради».

На уроці з числа учнів були присутні два представники: від голови Присеймівської сільської ради та від перевізника, які напередодні отримали відповідну інформацію. Решта учнів мала підготувати запитання від громади до представників по темі Громадського слухання. Також з числа учнів обрано головуючого, який оголосив регламент виступів та надавав слово

представникам громади, представнику голови сільської ради, представнику перевізника і секретар, що вів записи по темі Громадського слухання.

Перелік деяких запитань які були задані представникам.

Представнику перевізника:

1. Чому зросла вартість квитка?
2. Чи буде додатковий вечірній рейс у літній час?
3. Чи планується заміна автобуса по маршруту?

Представнику голови сільської ради:

1. Чи буде встановлена зупинка в с. Присеймів'я?
2. Як покращити стан зупинок та навколишній простір біля них?
3. Потрібно встановити день прибирання біля зупинок громадою села.

Під час вивчення теми «Транспорт світу. Країни, що вирізняються високим рівнем розвитку мережі залізниць й автомобільних шляхів. Найбільші морські порти, їх вплив на розміщення промисловості. Найбільші судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Міжнародні транспортні коридори» на етапі уроку «узагальнення і систематизації знань» використано інтерактивний метод «Розігрування ситуації за ролями». Кожен з учнів отримав свою роль та запитання. Учень обирає доцільний вид транспорту, який він використає в даній ситуації та аргументує свій вибір.

Ситуації:

1. Ви власник магазину квітів, вам потрібно доставити партію квітів з Нідерландів.
2. Ви керівник сільськогосподарської компанії, вам потрібно здійснити велику поставку зерна з України до Іспанії.
3. Ви начальник теплової електростанції України, вам потрібно організувати поставку вугілля з ПАР.
4. Ви керівник будівельної компанії, вам потрібно доставити щебінь з Київської області до Херсонської області.
5. Ви власник швейної фабрики і вам потрібно налагодити доставку свого товару у сусідні міста.

6. Ви працівник туристичного агентства, до вас звернулась пара, яка б хотіла організувати свій відпочинок з комфортом при цьому відвідати такі міста як Київ, Дніпро, Каховку.

7. Ви власник нафтової компанії, вам потрібно організувати поставку нафти з США до Японії.

8. Ви директор м'ясного комбінату, вам необхідно налагодити доставку своєї продукції до магазинів столиці.

9. Ви власник ресторану японської кухні в Києві. Вам необхідно щодня отримувати свіжу рибу для суші та інших страв.

Під час вивчення теми «Торгівля як вид послуг. Форми торгівлі. Показники зовнішньої торгівлі. Торгівля в Україні. Обсяги та структура експорту й імпорту товарів та послуг. Чинники концентрації роздрібної торгівлі в населених пунктах, регіонах» на етапі уроку «мотивація навчальної діяльності» використано інтерактивний метод «Займи позицію». Учитель пропонує проблемне питання:

«У наш час інтернет-магазини займають все більший простір у сфері торгівлі товарів та послуг. Приваблюють покупців великим асортиментом, низькими цінами, пошук товарів відбувається вдома. Але ви не можете побачити товар доки він не дійде до вас, іноді цим користуються шахраї. В той час роздрібна торгівля втрачає свої позиції, але деякі покупці взагалі не уявляють собі, як здійснювати покупку по інтернету, вважаючи, що для того щоб придбати річ її необхідно потримати, побачити саме цей товар. Як ви вважаєте чи доцільно здійснювати покупку в інтернет магазинах? Чому?

Кожен з учнів обирає позицію «За» чи «Проти», аргументуючи свою думку. На етапі уроку «підбиття підсумків» запропоновано інтерактивний метод «Зміни позицію». Кожен з учнів висловлює свої судження на проблемне питання з урахуванням вивченого нового матеріалу та змінює чи залишає позицію обрану на початку уроку.

Під час вивчення теми «Світовий ринок товарів і послуг. Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Світова організація торгівлі (СОТ).

Регіональні зони вільної торгівлі (NAFTA, ASEAN та інші)» на етапі уроку «узагальнення та систематизації знань» було використано інтерактивний метод «Два-чотири – всі разом».

Учитель ставить проблемне питання: «Світова організація торгівлі забезпечує стабільне функціонування системи міжнародних торгівельних зв'язків, її метою є поступове скасування митних та торгівельних обмежень, забезпечення прозорих торгівельних процедур. Україна в 2008 році стала членом СОТ. Який вплив мало членство в СОТ на економіку України?

Кожен з учнів має обдумати це питання та дати відповідь на нього, далі учитель об'єднує учнів у пари, кожна пара має дійти до спільної думки, потім учні об'єднуються у четвірки і знову обговорюють проблему прийшовши до консенсусу. Об'єднавшись весь клас, після короткої дискусії приходять до спільної думки.

Під час вивчення теми «Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні» на етапі уроку «узагальнення та систематизації знань» використано інтерактивний метод «Рольова гра».

Учні отримали випереджальне завдання. Учитель розподілив ролі між учнями та оголосив правила гри.

Турист прийшов до туристичного агентства, але не знає куди хоче поїхати на відпочинок. Представник туристичної фірми пропонує туристу країну та місто відпочинку. Перевізник пропонує яким транспортом туристу зручніше дістатися до місця відпочинку. Представник готельного бізнесу пропонує різні готелі на місці відпочинку. Екскурсовод складає маршрут відвідування музеїв, пам'яток культури та інше. Шеф-повар пропонує національні страви та напої які варто скуштувати. Медичний працівник розповідає які вакцинації потрібно зробити, та які процедури оздоровлення можливі на відпочинку.

Під час вивчення теми «Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО» на етапі уроку «вивчення нового матеріалу» використано інтерактивний метод «Дискусія».

Учитель ставить проблемне питання, клас об'єднується в дві групи у залежності від обраної позиції та відбувається дискусія. Кожна з груп аргументує свою позицію.

Проблемне питання: «У кожній країні існують різні види туризму. Влада прагне залучити якомога більше інвестицій на розвиток туризму, покращується інфраструктура, збільшується кількість туристів, що відвідують країну, це несе збільшення додаткових коштів в бюджет. Здавалося б це все гарно для розвитку країни. Але поряд з тим існує ряд недоліків від туризму: шум, додаткове сміття, забруднення навколишнього середовища особливо водойм та інші. Як ви вважаєте розвиток туризму це гарно чи погано для країни? Чому?»

Під час вивчення теми «Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності. Джерела фінансування науки й освіти. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси, технопарки. Найвідоміші наукові центри у світі та Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні та світі» на етапі уроку «вивчення нового матеріалу» використано інтерактивний метод «Неперервна шкала думок».

Учитель ставить запитання, кожна думка учнів записується на дошці та аналізується разом з ними. Питання: «Якою ви уявляєте українську школу через 20 років, якщо Міністерство освіти і науки України і надалі буде впроваджувати положення «Концепції Нової української школи»?

Під час вивчення теми «Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні» на етапі уроку «вивчення нового матеріалу» застосовано інтерактивний метод «Акваріум».

Учитель об'єднує клас у три групи. Кожна з груп по черзі займає місце в центрі класу для обговорення проблемного питання. Решта груп уважно слухає обговорення, та по закінченню обговорення від кожної групи виступає доповідач зі своїми аргументами.

Проблемні питання:

1. Чи існує взаємозв'язок між рівнем розвитку господарства та обсягом фінансових послуг у країні?
2. Чи залежить розвиток фінансової сфери від розвитку виробництва в країні?
3. Які заходи у фінансовій сфері потрібно здійснити, щоб Україна успішно розвивалася?

Після кожного виступу учитель ставила запитання до класу:

- Чи доведена думка?
- Чи погоджуєтеся з думкою групи?
- Який з аргументів був найпереконливішим?

Під час вивчення теми «Аутсорсинг, його переваги і недоліки. Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг). Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність. Країни-лідери на світовому ринку комп'ютерного програмування» на етапі уроку «узагальнення та систематизації знань» використано інтерактивний метод «Аналіз ситуації».

Учитель об'єднує учнів у дві групи та озвучує ситуацію: «Останнім часом великі міжнародні компанії в різних країнах намагаються передати на аутсорсинг бухгалтерські, юридичні, автотранспортні, охоронні та ряд інших послуг місцевим спеціалістам. З чим це пов'язано, та як це відображається на функціонуванні та розвитку компанії?» Прослухавши ситуацію, учні обговорюють її в групах та висловлюють власні судження.

За результатами оцінювання учнів тему «Вторинний сектор господарства», при застосуванні традиційних методів навчання, на високому рівні засвоїли 2 учні, на достатньому – 5 учнів, на середньому – 2 учні. Якість

знань склала 77%. Тему «Третинний сектор господарства» із застосуванням інтерактивних методів навчання, на високому рівні засвоїли 4 учні, на достатньому – 5 учні, на середньому та початковому рівні – жоден учень. Якість знань склала 100%.

Порівнюючи результати оцінювання можна стверджувати, що інтерактивні методи ефективно впливають на якість навчання. Кількість учнів, що засвоїли знання на високому рівні збільшилось на 2 учня (22%). Усі учні засвоїли тему на високому та достатньому рівнях (100%) і якість знань збільшилася в порівнянні з попередньою темою на 23%.

Таким чином можна стверджувати, що найбільш ефективними інтерактивними методами, які впливають на успішність учнів під час вивчення курсу «Географія: Україна і світове господарство» є: «Громадські слухання», «Розігрування ситуації за ролями», «Ажурна пилка», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Два-чотири – всі разом», «Рольова гра», «Дискусія», «Неперервна шкала думок», «Акваріум», «Аналіз ситуації». Їх використання сприяло підвищенню якості знань учнів на 23% у порівнянні із застосуванням традиційних методів навчання.

Список використаної літератури:

1. Географія та економка. 6–11 кл. : навчальні програми, інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення у закладах ЗСО навчальних предметів / укл. Р. В. Гладковський. Харків : Ранок, 2018. 192 с.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. *Освіта України*. 2004. № 5. С. 4.